

A közzététel időpontja: 2021. július 16.
Az alkalmazás kezdő dátuma: 2022. január 1.

SZLOVÉN NÉPISMERET

RÉSZLETES ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNYEK

A) KOMPETENCIÁK

1. Történeti ismeretek

A vizsgázó ismerje a magyarországi szlovén nemzeti közösség történetének alapvető jellemzőit. Ismerje Szlovénia történelmének sorsfordulóit, jelenkori társadalmának alapvetéseit. Ismerje az anyaország és a hazai szlovénség története közötti lényeges összefüggéseket. Ismerje meg a Kárpát-medence népei együttélésének néhány meghatározó történeti jellemzőjét.

2. Néprajzi ismeretek

A vizsgázó ismerje a szlovén nemzetiség tárgyi hagyatékát és azok értékét. Ismerje a szlovén nemzetiség hagyományait és szokásrendszerét, szemléltesse a szokásrendszer változását, valamint világítson rá a hagyományok, a szokásrendszer megtartásának jelentőségére a globalizáció korában. Múzeumokból, néprajzi gyűjteményekből, a szlovén Rába-vidék és a szomszédos Prekmurje/Goričko íróinak munkáiból, irodalmi forrásokból, elbeszélésekből gyűjtsön információkat a szlovén nemzetiség múltbeli és jelenkori életmódjáról, hétköznapijairól, ünnepeiről; szemléltesse a változások okait. Elemezze a médiák, különösen a nemzetiségi médiumok a szerepét a nemzetiségi közösség értékeinek fenntartásában.

3. Földrajzi ismeretek

A vizsgázó ismerje a magyarországi szlovén Rába-vidéken élő szlovének településeinek földrajzi, domborzati jellemzőit, hagyományos és átalakuló településszerkezetüket. Mutassa be magyarországi szlovének – földrajzi környezetből adódó – életviszonyainak jellemzőit az elmúlt századokban és a politikai rendszer változása óta eltelt évtizedekben. Mutassa be a magyarországi szlovén Rába-vidék gazdaságföldrajzát, s annak változásait. Soroljon fel néhány lehetséges alternatívát a jelenkori gazdasági fejlődéshez.

4. Társadalmi ismeretek

Ábrázolja a magyarországi szlovénség szociológiai jellemzőit.

Mutassa be a szlovének irányító szervezeteit, a közösségi szerveződéseket és azok szerepét, működésük jelentőségét.
Tárja fel az egyén lehetőségeit a szlovén nemzeti közösséghez tartozás megélésére, az önazonosság kifejezésére.

5. A szlovén nemzetiség nyelvvel kapcsolatos ismeretek

Ismerje és tárja fel a magyarországi szlovének nyelvi fejlődésére ható társadalmi, politikai tényezőket, azok negatív hatását a nyelvállapotról.

Mutassa be a tájnyelv a szlovén közösség identitásának megőrzésében betöltött szerepét.

Mutassa be a Rába-vidéki szlovén nyelv jellemzőit összehasonlítva az anyaországi szlovén Prekmurje nyelvjárásának jellemzőivel.

Tárja fel a Rába-vidéki nyelvjárás települési és familiáris nyelvváltozatainak egyes hangtani és szókészleteti különbségeit.

Ismerje a Rába-vidéki nyelvjárás írott nyelvi emlékeit és mutasson be egy, a Rába-vidéki nyelvjárásban íródott szabadon választott dokumentumot.

6. A szlovén nemzetiség épített környezete

Mutassa be a magyarországi szlovén nemzetiség épített környezetének sajátos jellemzőit.

Ismertesse az épületek formai jellemzőit és funkcionális jegyeit, értelmezze azok egymásra gyakorolt hatását.

Állítson össze projektet a Rába-vidéki szlovének építészeti örökségének megmentésére.

7. A szlovén nemzetiség zene- és táncművelése

Mutassa be a magyarországi szlovének ének-, zene- és táncművelését.

Keressen kapcsolatokat a hazai szlovéniség hagyományai, ünnepei, valamint zenéje, táncművelése között.

Ismerje és mutassa be az identitás megőrzésében fontos szerepet játszó kulturális csoportokat és azok munkáját.

8. Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek

A vizsgázó ismerje az anyaország, Szlovénia nemzetiségi politikáját és annak hatását a magyarországi szlovéniség helyzetére.

Ismerje Magyarország és Szlovénia nemzetközi/ jószomszédi kapcsolatainak sajátosságait és azok hatását a szlovén nemzetiségre.

A vizsgázó ismertesse a nemzetiségpolitikai törvénykezés alakulását, mutassa be hatását a szlovén nemzetiségre.

Ismertesse és értékelje a települési nemzetiségi önkormányzatok és az Országos Szlovén Önkormányzat működését, a jelenkori nemzetiségi szervezetek vezetőinek munkáját a szlovéniség megmaradásáért.

Ismerje és értékelje az intézményesített nemzetiségi nevelés és oktatás hatását a nemzeti közösséghez tartozókra.

Mutassa be a Magyarországi Szlovének Szövetsége szervezetét, munkásságát.

Mutassa be és értékelje a nemzeti öntudat fenntartását szolgáló programokat.

Tervezzon egy - a kor szórakozási igényeinek megfelelő - hagyományőrző programot.

B) TÉMAKÖRÖK

Az emelt szintű vizsga tartalmi követelményeibe beletartoznak a középszintű vizsga tartalmi követelményei.

1. Történeti ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
1.1 A Rába-vidéki szlovénség eredete, megjelenése a Kárpát-medencében	<p>Alapvető ismeretek a Rába-vidéki szlovénség eredetéről.</p> <p>Betelepítésük a 12. sz. során a történelmi Magyarország nyugati határán húzódó Rába és Mura közötti területekre.</p> <p>A Rába-vidéki szlovénség helyzete és sorsának alakulása a Magyar Királyság társadalmában.</p>	<p>A szlovénség megjelenése a 6. sz. második felében a Rába és a Dráva közötti területen. Pribina hatalmi központja Alsó Pannóniában (847-861) - Zalavár.</p> <p>Cirill és Metód szerepe a szláv népek írott nyelve és az ábécé kialakításában, a kereszténység terjesztésében.</p> <p>A középkor történelmének alakulása, a magyarországi szlovének helyzetének változásai.</p> <p>A 11. sz. a Rába és a Mura közötti terület magyar királyi birtok. Közigazgatásilag Vasvármegyéhez tartozik.</p> <p>A szlovének lakta vidék a Tótság.</p>
1.2 A Rába-vidéki szlovénség közösséggé szerveződésének fontosabb állomásai, kapcsolatrendszer	<p>A Rába-vidéki szlovénség közösségi együttélési formái és azok változásai.</p> <p>A Szentgotthárd környéki szlovén községek létrejötte a 13. és 16. század között.</p> <p>A szlovén népcsoport életmódjának, értékrendszerének ismerete a történelmi változások során.</p> <p>Kisparaszti gazdálkodás, föld nélküli zsellérek, idénymunka a magyarországi majorokban.</p>	<p>1183: A szentgotthárdi apátság megalapítása, ennek szerepe a szlovén települések létrejöttében.</p> <p>A két nagybirtokhoz tartozás (Batthyány és egyházi) hatása az itt élő szlovének életmódjára, nyelvjárásuk alakulására, gazdasági és szociális fejlődésükre.</p> <p>Török harcok és sarcok a Rába-vidéki falvakban.</p> <p>Az 1664-es szentgotthárdi csata eseményei.</p> <p>Az 1867-es kiegyezés negatív hatása a szlovén nemzetiségre, magyarosítási törekvések felerősödése.</p>

<p>1.3 A nemzetiséggé válás története és alakulása a jelenkorig</p>	<p>A politikai tényezővé válás ismertetése. A trianoni egyezmény következményei. A Magyarországon maradt szlovének: „Rába-menti szlovének” (porabski Slovenci) és a „Rábamente” (Porabje) elnevezése. A Rába-vidéki szlovének tömeges kivándorlása a nagy gazdasági válság idején. Családok kitelepítése az 1950-es évek elején. Kivándorlás 1956-ban.</p>	<p>1918: A magyarországi szlovének nemzeti öntudatra ébredése. Párizsi békekonferencia: a mai Rába-vidéki szlovének önálló történelmi útra lépése. A vidék helytelen magyar elnevezése a „Vendvidék”, lakossága a „vendek”. II. világháború után: A „Vend-vidék”, „vendek” kifejezés törlése Vas megye Tanácsa által határozatilag 1981-ben.</p>
<p>1.4 Az anyaország története és a hazai szlovén nemzetiség sorsfordulói</p>	<p>Összefüggések az anyaország, különösen is a szlovén Rába-vidékkel határos terület: a Mura-vidék története és a hazai szlovénység története között. A protestantizmus kultúrtörténeti szerepe: az első Murán-túli könyvek megjelenése a 18. sz. kezdetén prekmurjei szlovén irodalmi nyelven. Használatuk a 20. század első évtizedéig. Jelentőségük a magyarországi szlovének nemzeti öntudatának megőrzésében.</p>	<p>A protestantizmus egyházi és kultúrtörténeti szerepe. 1848: a forradalom éve a szlovéneknél. Az osztrák-magyar monarchiához tartozás. A nemzetek önállósodási törekvései. Az „Egyesült Szlovénia” programja. A jugoszláv népek függetlenségi törekvései. Jugoszlávia szétesésének okai. A szlovén önállóság kikiáltása. Háború Szlovéniáért. A Szlovén Köztársaság, mint önálló állam kialakulása; kapcsolatai Magyarországgal, a magyarországi szlovének szervezeteivel.</p>
<p>1.5 A szlovén nemzetiség regionális történetének jellemző fejlődési vonulatai</p>	<p>A szlovénység történetére vonatkozó források. A nemzeti tudat elmélyülése a két világháború között. A Szent Mohor Társulat könyveinek elterjedése - ismerkedés a szlovén irodalmi nyelvvel.</p>	<p>Vas vármegyéhez (tótsági járáshoz) tartozás. Közigazgatásilag 1920 után Szentgotthárd-muraszombati járás, majd a szentgotthárdi járás része. Népiskolák létrejötte, hatásuk a szlovén nemzetiségre. A 20. század történelmi sorsfordulói, hatásuk a</p>

		szlovén nemzetiség életére. Szentgotthárd iparosodása, a munkaerőpiac változásai, és ezek hatása a Rába-vidéki szlovén közösségekre.
--	--	---

2. Néprajzi ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
2.1 A szlovén nemzetiség tárgyi kultúrája, hagyatéka	A szlovén nemzetiség tárgyi hagyatéka. Jellegzetes munkaeszközök bemutatása a közösségre jellemző értékek szemszögéből. A Móra Ferenc Városi Könyvtár és Múzeum Szentgotthárd szlovén gyűjteménye, a Kühár Emlékház Felsőszölnök etnográfiai gyűjteménye és a Vasi Skanzen szlovén háza	Régi mezőgazdasági eszközök, azok elnevezése és használata. A fazekas- és szövés mesterség, a tökmagsajtolás munkafolyamatai, szerszámai, termékei. Téli elfoglaltságok (kukoricafosztás, tökmagköpesztés, tollfosztás, fonás, kötés, kosárfonás, virágkötés stb.).
2.2 A szlovén nemzetiség szokásrendszere	A szlovén családhoz, helyi közösségi élethez, vallásgyakorláshoz kapcsolódó szokásrendszere. Az emberi élet sorsfordulóihoz kapcsolódó szokások: keresztelés, lakodalom, temetés. A naptári év szokásai: karácsony, újév, háromkirályok, húsvét, pünkösd. Néphagyományok: farsangi szokások, kiemelten a rönkhúzás, mint a magyarországi szlovének egyik leglátványosabb dramatikus népszokása. A hagyományörzés mai szinterei; összehasonlítás: a múlt és jelen tradíciói a társadalmi élet változásainak függvényében.	Egy szlovén család egy napja a múlt század első felében. Tavaszi szokások (Pünkösöd, búcsú). A magyarországi szlovének lakodalmi szokásai a múlt század 70-es éveinek végéig. A szlovének gasztronómiai öröksége: hétköznapi ételei, ünnepnapok ételei. A népszokások fenntartása napjainkban: lucázás, betlehemezés, korbácsolás, újévi, húsvéti, téli elfoglaltságok.
2.3 A média és a hagyományápolás	A tárgyi hagyatékok és a szokások, közösségi ünnepek megjelenése az írott és elektronikus médiában. Porabje c. újság, Szlovén naptár.	A média szerepe a szlovén nemzetiség hagyományos értékeinek fenntartásában. A tárgyi hagyatékok és a szokások, közösségi ünnepek megjelenése az írott és elektronikus

	<p>A Moja Slovenija határon túl élő szlovének lapja magyarországi szlovénekről szóló írásai Szentgotthárdi Szlovén Rádió.</p> <p>A Mura-Rába TV Bepillantó című adásainak szerepe a szlovén Rába-vidék programjainak megismertetésében.</p> <p>A MTVA Slovenski utrinki c. szlovén nemzetiségi műsora.</p>	<p>médiában.</p> <p>Porabje c. újság, Szlovén naptár, A Moja Slovenija határon túl élő szlovének lapja magyarországi szlovénekről szóló írásai Szentgotthárdi Szlovén Rádió;</p> <p>A Mura-Rába TV Bepillantó című adásainak szerepe a szlovén Rába-vidék programjainak megismertetésében</p> <p>A MTVA Slovenski utrinki c. szlovén nemzetiségi műsora</p>
2.4 A hagyományápolás szerepe az egyén közösséghez való tartozásának erősítésében	<p>A néprajzi hagyaték: a család, a falu hagyományai régi családi fotók, nagyszülőkkel, falubeli öregekkel való beszélgetés alapján.</p>	<p>A Magyarországon élő nemzetiségek: a 13 elismert őshonos nemzetiség, szlovének és más nemzetiségek (németek, romák) a lakóhelyen.</p> <p>A magyarsággal való együttélésből eredő kölcsönhatások (gazdasági, nyelvi, kulturális). Interferenciák a nyelvben.</p>

3. Földrajzi ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
3.1 A szlovén nemzetiség települései hazánkban	<p>A szlovénség hazai településszerkezeti sajátosságai: aprófalvas sajátosság, agyagos dombhátak, magas erdősültség, rét- és gyepterület, savanyú, mészszegény talaj, szerény terméshozamok.</p>	<p>A települések kialakulása a történelem során.</p>
3.2 A településföldrajzi viszonyok hatása a szlovén nemzetiség életmódjára	<p>A település-földrajzi adottságokból fakadó életviszonyok.</p> <p>A terület alacsony népességeltartó képessége.</p> <p>Jobbágyi, kisparaszti életmód.</p> <p>Zsellérek, idénymunkások.</p>	<p>A vidék földrajzi fekvése, periférikus helyzete, határok (szlovén, osztrák) közé való beékelődés;</p> <p>A „határmentiség”, határsáv-jelleg következményei a lakosság életére és történelmének alakulására.</p>

		A domborzati viszonyok és ezek hatásai. A települések elhelyezkedése a déli lankákon. Erdővel borított, lakatlan északi lankák. Szórványtelepülések kialakulása Nyugat-Magyarországon szlovén hatásra.
3.3 Gazdaságföldrajzi meghatározottságok a szlovén nemzetiség életében	A hazai szlovénység gazdasági kapcsolatai. A jelentőséggel bíró mezőgazdasági ágazatok és a kézműipar a múltban. Gyümölcsstermesztés, pálinkafőzés, tökmagolaj-sajtolás, fazekasság, szövés. Állattenyésztés. Borjú- és sertéshússal kereskedés Ausztriában. Gombakereskedés, erdei termékek (fenyőtoboz, tölgyfagubacs) értékesítése. Szakszövetkezeti gazdálkodás a 60-as, 70-es években: állattenyésztés, erdei termékek gyűjtése, fakitermelés. A kétlakiság (munkavállalás a szentgotthárdi gyárakban és gazdálkodás a meglévő földeken) mint gazdasági fejlődési tényező és a szlovén településeken élők életmódja átalakulásának okozója.	Paraszti önellátó gazdálkodás. Jellegzetes termelési mód a bakhátas szántás. Vasúti pálya építésének terve Szentgotthárd és Muraszombat között 1907-ben. A terv megghiúsulása a földtulajdonosok tiltakozása miatt; majd megismétlődése az 1990-es években. A térség gazdasági helyzetének alakulását pozitív, a természeti értékeket negatív módon befolyásolná. Negatív hatása a szlovénység megmaradása szempontjából (fiatalok elvándorlása).
3.4 A földrajzi helyzet és a nemzetiség távlatai	Modellek és alternatívák a szlovén nemzetiség számára. Órség-Rábavidék tájvédelmi terület kettős hatása: iparosítás visszaszorítása, turizmus és biotermesztés elősegítése.	PHAR projekt. Euroregio-Nyugat-Pannon régió.

4. Társadalmi ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint

4.1 A szlovénség szociológiai ismérvei	A hazai szlovénséghez tartozók alapvető jellemzői; közösségi kapcsolatait meghatározó ismérvek: az emberek szociális helyzete és problémái, a munkához, közösséghez, nemzeti hovatartozás kérdéséhez való viszony, a család, családi közösség szerepe az egyén életére és a nemzeti közösség sorsára.	<p>Rossz természeti adottságú földek - nehéz megélhetés.</p> <p>Elhelyezkedési gondok az 1960-as évek közepéig, majd a rendszerváltás után.</p> <p>Mezőgazdasági idénymunka a 20. század folyamán Magyarországi majorságok, mezőgazdasági nagyüzemek területén végzett, és külföldi idénymunkák (Ausztria és Szlovénia az elmúlt évtizedekben) régen és ma.</p> <p>Az iparosítás visszaszorításából fakadó munkanélküliség.</p> <p>A paraszti gazdálkodás visszafejlődése felvásárlási gondok miatt.</p> <p>Demográfiai változások: népességcsökkenés, a lakosság elöregedése és ezek okai.</p>
4.2 A közösségi összetartozás tudata és jellemző megnyilvánulási formái	A közösségek funkciói. Közösségi kapcsolatok. A szlovén nemzetiséget erősítő kisközösségi szerveződések funkciói, jellemzői. Közösségek a mai szlovén településen, ezek hagyomány- és értékőrző szerepe.	Testvérkapcsolatok kidolgozására irányuló projekt.
4.3 Az egyén helye a szlovén kisebbségi közösségben	Az egyén lehetőségeinek feltérképezése és bemutatása a szlovén népcsoporthoz való tartozás megélése szempontjából: anyanyelv és kultúra ápolása, fejlesztése.	Az identitásvállalás jellemző magatartásformái: az anyanyelv megőrzése, tudatos ápolása, a szokások, hagyományok ápolásában való részvétel.

5. A szlovén nemzetiség nyelvével kapcsolatos ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint

5.1 A szlovén nemzetiség nyelvi fejlődésére ható tényezők	A hazai szlovénség nyelvét, a használt nyelvi változatok alakítását befolyásoló alapvető tényezők: kétféle birtokhoz, illetve egyházközséghez való tartozás.	A nyelvjárás sajátos fejlődésének történelmi és egyháztörténeti okai.
5.2 A köznyelv és a nyelvi változatok szerepe	A tájnyelv szerepe az identitás megőrzése szempontjából. A Rába-vidéki tájnyelv mint a Mura-vidéki szlovén nyelvjárás egyik változata. Küzmic István, a jelentős Mura-vidéki szlovén író, pedagógus, bibliafordító.	A köznyelv, az államnyelv és a tájnyelv összefüggésében ható tényezők számbavétele: nyelvhasználat a családon belül és kívül. A szlovén nyelv otthon és az iskolában. A nemzetiségi nyelvhasználat lehetőségei. Az anyanyelv tanulásának jelentősége.
5.3 A szlovén nemzetiség beszélt nyelvének jellemzői	Nyelvi változatok jellemzőinek bemutatása az anyanemzet nyelvével történő összehasonlításban: a Rába-vidéki szlovén tájszólás a szlovén nyelv része, a felsőszölnöki és apátistvánfalvi nyelvjárás főbb ismertetőjegyei.	A helyi nyelvjárás legfontosabb morfológiai és szintaktikai jellemzői.
5.4 A szlovén nemzetiség írott nyelvi emlékei	A hazai szlovénség írásos emlékei: Kossics József és Pável Ágoston tevékenysége. Drávecz Alajos néprajzi írása, Teleki Vendel: Rönkhúzás, Pavlics Irén: Ajándékkérés, Szlovén háznevek c. anyagok. Rába-vidéki szlovén alkotók: Mukics Ferenc, Irena Barber, Holecz Károly, Mukics Dusán. Szlovén prekmurjei nyelvjárásban író alkotók műveinek ismerete: Feri Lainšček, Milan Vincetič.	Egy szabadon választott nyelvi dokumentum bemutatása. Kossics József irodalmi és néprajzi munkássága. Pável Ágoston író, néprajzkutató és muzeológus tevékenysége. Jelenkori kutatások: Vilko Novak, M. Kozár Mária, dr. Eperjessy Ernő, Mukics Ferenc, Hirnök Katalin, Krajczár Károly. Rába-vidéki szlovén alkotók: Mukics Ferenc, Irena Barber, Holecz Károly, Mukics Dusán. Szlovén prekmurjei nyelvjárásban író alkotók műveinek ismerete: Feri Lainšček, Milan Vincetič Műértő elemzések készítése.

6. A szlovén nemzetiség épített környezete

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
6.1 A szlovén nemzetiség építészeti kultúrája	A hazai szlovénség lakókörnyezete, közösségi célokra szolgáló épületek a múltban és jelenben. A szlovén települések jelentősebb épületei.	A Rába-vidéki szlovén települések alapformája. A füstös konyha A régi konyha berendezése, régi konyhai eszközök, azok használata és nyelvjárási neve. A lakoszoba és tisztaszoba hagyományos berendezése.
6.2 Sajátos vonások a szlovénség által használt épületekben formai-stílusbeli és funkcionális szempontból	Az építészet formái és funkcionális jegyei, eszközei, azok kapcsolatának értelmezése. A régi parasztházak alaprajza. A lakóház és a gazdasági épületek elrendezése a telken.	A Szlovén-vidék népi építészetének jellemzői. Jellemző díszítőelemek és ezek összefüggései a vallással és hiedelemvilággal.
6.3 A szlovén nemzetiség építészeti örökségének ápolása	A hazai szlovénség lakáskultúráját reprezentáló boronafalú ház és gazdasági épületek a szombathelyi Szabadtéri Néprajzi Múzeumban. A Kühár Emlékház és annak néprajzi gyűjteménye Felsőszölnökön.	

7. A szlovén nemzetiség zenéje és tánckultúrája

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint
7.1 A hazai szlovénség szokásai és a zene-, tánckultúra kapcsolata	Az éneklés, a hangszeres zene és a tánc jellegzetességei, hagyományai és mai gyakorlata a szlovén nemzetiség körében.	Zene- és tánckultúra, mint az identitás fejlesztés eszközei – javaslatok megfogalmazása.
7.2 Hagyományőrzés és a jelen követelményei a hazai szlovénség zenekultúrájában	A hagyományőrzés és a jelenkor igényeinek megfelelő szórakoztatás megvalósításának a lehetőségei - javaslatok megfogalmazása.	Hagyományőrzés a 21. században - javaslatok megfogalmazása.

8. Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek

Témák	Vizsgaszintek	
	Középszint	Emelt szint

8.1 A nemzetiségpolitika jogszabályi keretei	A nemzetiségpolitikai törvénykezés alakulásának ismertetése az elmúlt ötven évben. Az alapvető jogok biztosának, illetve a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettesének szerepe.	A nemzetiségeket érintő törvények, azok hatásainak elemzése.
8.2 A nemzetiségi önkormányzatiság alapjai és gyakorlata	A szlovén nemzetiség helyi és országos önkormányzatainak működése.	A nemzetiségi önkormányzati választási rendszer jellemzése.
8.3 A szlovén nemzetiségi önkormányzatok, egyesületek szerepe a szlovének önazonosságának fenntartásában	Az önazonosság fenntartását szolgáló programok: A települési Szlovén Nemzetiségi Önkormányzatok és Országos Szlovén Önkormányzat, a Magyarországi Szlovének Szövetsége nemzetiségi önazonosság-tudat erősítését szolgáló és a nyelvi, kulturális értékek őrzésére és átörökítésére alkalmas programjai bemutatása, értékelése.	
8.4 A parlamenti szószólói státusz szerepe és a nemzetiségre gyakorolt hatása A szlovén szószóló mint „önálló jogi intézmény”	A szlovén nemzetiség történelem adta helyzetéből eredő összekötő és közvetítő szerepe Szlovénia és Magyarország gazdasága és kultúrája között.	

C) VIZSGALEÍRÁS

A vizsga részei

Középszint		Emelt szint	
Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
projekt	15 perc	180 perc	20 perc
80 pont	70 pont	100 pont	50 pont

A vizsgán használható segédeszközök

	Középszint	Emelt szint

	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
A vizsgázó biztosítja	NINCS	NINCS	Egynyelvű szótár	NINCS
A vizsgaszervező intézmény biztosítja	NINCS	A feladatokkal összefüggő segédeszköz (képi, nyomtatott, illetve elektronikus ismerethordozó)	NINCS	A feladatokkal összefüggő segédeszköz (képi, nyomtatott, illetve elektronikus ismerethordozó)

Közzé kell tenni

	Középszint		Emelt szint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
Anyag	projektfeladatok javítási-értékelési útmutatója	tételcímek	NINCS	tételcímek
Határidő	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal	NINCS	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal
Felelős	A vizsgaanyagok elkészítéséért felelős intézmény			

KÖZÉPSZINTŰ VIZSGA

Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	
(projekt)	15 perc	
Egy téma önálló, évközi feldolgozása	A projektmunka megvédése	Egy tétel kifejtése
80 pont	20 pont	50 pont
	70 pont	

Írásbeli vizsga

Egy projekt készítése váltja ki az írásbeli vizsgát.

A projekt témája a részletes követelményekben szereplő nyolc témakör bármelyikéből választható, melyet a vizsgázó a szóbeli vizsgán véd meg.

A projektmunkával szemben támasztott követelmények

10-20 oldal terjedelmű, amelyből szemléltetések nélkül a szöveg hossza 12-es betűmérettel, másfeles sortávolsággal minimum 5 oldal. A projektleírásnak tartalmaznia kell a munka fázisait: a témaválasztás indoklását, hipotézisek, illetve célkitűzések megfogalmazását, bibliográfiát, szakirodalmi vonatkozásokat, a gyűjtőmunka leírását, a téma tartalmi részének kidolgozását, következtetéseket, személyes élményeket.

A projektmunka a téma kiválasztásától a végső forma létrehozásáig önálló munka. A vizsgázó a projektmunka elkészítése során konzulens segítségét kérheti. Ha a vizsgázó már nem rendelkezik tanulói jogviszonnyal, és konzulens segítségét kéri, akkor saját maga gondoskodik konzulensről. A tanulói jogviszonyban lévő vizsgázó konzulense lehet a szaktanára is. A vizsgázó legkésőbb az írásbeli vizsgaidőszak kezdetéig leadja a kész projektmunkát.

A vizsgázó a projektmunka bemutatásához szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást készít, amit a szóbeli vizsgán használ fel, a projekt megvédésekor.

A projektmunka értékelése

A projektmunkára összesen 80 pont adható. A teljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi javítási-értékelési útmutató alkalmazásával történik.

I. Tartalom

a) komplexitás, a téma többoldalú megközelítése	30 pont
b) a téma újszerű megközelítése	10 pont
c) bibliográfia és a téma szakirodalmi vonatkozásainak megjelenítése	5 pont

II. A projektkészítés folyamata

a) a projekt fázisainak megjelenítése	5 pont
b) az egyéni kutatómunka megjelenítése	15 pont

III. Forma

a) nyelvi megformáltság	8 pont
b) szerkezet, végső megjelenítés minősége	7 pont

Amennyiben a létrehozott szöveg jelentősen rövidebb a minimális szövegmenyniségnél (kevesebb mint 4 oldal), a projektmunka értékelhetetlen.

Szóbeli vizsga

A szóbeli tételsor tartalmi és formai jellemzői

A vizsgázó 5 percben bemutatja projektmunkáját. Ehhez előre elkészített szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást hoz magával. Ezután 10 perc áll rendelkezésére, hogy kifejtse a tételét.

A tételsor négy kötelező témakörből összeállított 20 tételből áll (Történeti ismeretek, Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek, Néprajzi ismeretek, A szlovén nemzetiség nyelvvel kapcsolatos ismeretek). A tételeknek összességükben le kell fedniük mind a négy témakört. A tételek mindegyike tartalmazzon egy, a tétel témájához kapcsolódó forrást is, amelynek elemzése szintén a felelet része.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A szóbeli vizsgateljesítmény maximális pontértéke 70 pont. Ezen belül a projekt bemutatására 20 pont, a tétel kifejtésére 50 pont adható. A vizsgateljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi értékelési útmutató alkalmazásával történik.

A projekt bemutatása – összesen 20 pont

– a projektmunka lényegre törő összefoglalása	7 pont
– prezentációs technika, előadásmód	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont
– szemléltetés	3 pont

A szóbeli tétel értékelése – összesen 50 pont

– tartalom	25 pont
– a forrás elemzése	10 pont
– nyelvi megformáltság	10 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont

EMELT SZINTŰ VIZSGA

Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	
180 perc	20 perc	
Esszé	Tétel kifejtése	
	A) altétel	B) altétel
100 pont	25 pont	25 pont
	50 pont	

Írásbeli vizsga

Az írásbeli feladat tartalmi és formai jellemzői

Emelt szinten az írásbeli vizsgarészben a vizsgázónak központi feladatok alapján (három megadott címből választva) egy 600-700 szavas esszét kell megírnia.

Az írásbeli vizsga a részletes vizsgakövetelményekre épül. Az írásbeli vizsgarész nyolc témakörből (ld. Részletes követelmények) tartalmaz forrásokra épülő feladatot, amelyekkel kapcsolatban a vizsgázó összefüggően kifejti az adott témát egyéni véleményével alátámasztva, és a feladatban megadott forrásokra reagálva.

Az írásbeli feladatlap értékelése

A dolgozat egészére maximálisan 100 pont adható. A pontozási útmutatót az írásbeli vizsgarész feladatainak központi javítási-értékelési útmutatója tartalmazza.

Szóbeli vizsga

A szóbeli tételsor tartalmi és formai jellemzői

A szóbeli vizsgára 10 központilag meghatározott tétel készül. Minden tétel két altételből áll. Az A) altételt a vizsgázó a Történeti ismeretek és Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek témaköréből, a B) altételt a Néprajzi ismeretek és A szlovén nemzetiség nyelvvel kapcsolatos ismeretek témaköréből húzza. Az egyes tételsorokon belül a témakörök aránya nem 50-50%, egy-egy témakör nagyobb hangsúlyt kaphat. A vizsgázónak kétszer tíz perc áll rendelkezésére, hogy a kihúzott két altételben meghatározott témákat kifejtse.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A szóbeli vizsgateljesítmény maximális pontértéke 50 pont. A két altételre 25-25 pont adható.

A vizsgateljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi értékelési útmutató alkalmazásával történik.

A) altétel

– tartalom	15 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont

B) altétel

– tartalom	15 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont

PODROBNE ZAHTEVE MATURITETNEGA IZPITA SPOZNAVANJE SLOVENSTVA

A) KOMPETENCE

1. Znanja o zgodovini

Kandidat naj pozna glavne značilnosti zgodovine slovenske narodnosti na Madžarskem.

Naj pozna ključne dogodke zgodovine ter temeljne značilnosti današnje družbe Slovenije.

Naj pozna soodvisnosti med zgodovino matične domovine in zgodovino Slovencev na Madžarskem.

Naj pozna nekatere ključne zgodovinske značilnosti sožitja narodov v Karpatskem bazenu.

2. Znanja o etnologiji

Kandidat naj pozna materialno dediščino slovenske narodnosti in njene vrednosti.

Naj pozna tradicije in navade slovenske narodnosti, naj zna predstaviti zgodovinske spremembe tradicij ter naj bo sposoben opozarjati na pomembnosti ohranjanja tradicij in navad v času globalizacije.

Naj iz muzejev, etnoloških zbirk ter iz literarnih virov, iz del prekmurskih in porabskih književnikov, iz pripovedih starejših zbira informacije o načinu življenja slovenske narodnosti v preteklosti in sedanjosti, o vsakdanjkih in praznikih ter ponazarja razloge za spremembe.

Naj analizira vlogo medijev, posebej narodnostnih medijev pri ohranjanju narodnostnih vrednot.

3. Znanja o geografiji

Kandidat naj pozna geografske, topografske značilnosti, naselja slovenske narodnosti, tradicionalno in spremenljivo strukturo naselij.

Naj predstavi življenjske razmere Slovencev na Madžarskem v preteklih stoletjih ter od časa spremembe političnega sistema na Madžarskem, ki jih določajo geografske razmere.

Naj predstavi ekonomsko geografijo območja na katerem živi slovenska narodnost in spremembe le-te.

Naj pozna sodobne alternative gospodarskega razvoja ter našte nekatere, ki jih lahko uresničijo v sodobnem času v slovenskem Porabju.

4. Dužbena znanja

Kandidat naj razloži sociološke značilnosti slovenske narodnosti.

Naj predstavi krovne organizacije slovenske skupnosti, organiziranost Slovencev v raznoraznih društvah ter funkcijo in pomen medsebojnega sodelovanja pripadnikov slovenske narodnosti.

Naj predstavi možnosti za doživljanje in izražanje pripadnosti k slovenski manjšini.

5. Znanja o jeziku slovenske narodnosti

Kandidat naj pozna in zna predstaviti družbene in politične dejavnike, ki so negativno vplivale in vplivajo na jezikovni razvoj slovenske narodnosti.

Naj predstavi vlogo narečja pri ohranjanju identitete slovenske skupnosti.

Naj predstavi značilnosti porabskega jezika v primerjavi z značilnostmi prekmurskega narečja v matični domovini.

Naj navede nekatere razlike porabskega narečja posameznih naselij ter družin glede na glasoslovne in leksikalne razlike.

Naj pozna nekatere pisne spomenike slovenske narodnosti ter predstavi enega prostovoljno izbranega od teh.

6. Arhitektura slovenske narodnosti

Naj predstavi posebnosti grajenega okolja slovenske narodnosti na Madžarskem

Naj spregovori o oblikovnih in funkcionalnih značilnostih zgradb in razumeva njun sovplov.

Naj sestavi projekt za ohranitev slovenske arhitekturne dediščine v Porabju.

7. Glasbena in plesna kultura slovenske narodnosti

Naj predstavi pevsko-, glasbeno in plesno kulturo Slovencev na Madžarskem.

Naj razgrne povezavo med glasbeno in plesno kulturno tradicijo Slovencev na Madžarskem ter med njihovih praznikih in družinskih dogodkih.

Naj pozna kulturne skupine, ki igrajo pomembno vlogo pri ohranjanju identitete in njihovo dejavnost.

8. Narodnostna pravna in družbena znanja

Kandidat naj pozna narodnostno politiko matične Slovenije ter vpliv le-te na položaj slovenske narodnosti na Madžarskem.

Naj pozna politične, gospodarske, kulturne medsebojne povezave med Slovenijo in Madžarsko ter vpliv teh na slovensko narodnost na Madžarskem.

Maturant naj pozna nastajanje zakonov s področja narodnostne politike, naj predstavi njihov vpliv na slovensko manjšino.

Naj predstavi in ocenjuje delovanje lokalnih narodnostnih samouprav, Državne slovenske samouprave, naj pozna voditelje in njihove zasluge na področju razvoja narodnostnega življenja.

Naj predstavi in ocenjuje delovanje Zveze Slovencev na Madžarskem.

Naj predstavi vlogo in vpliv javnih izobraževalnih narodnostnih institucij, vrtcev in šol na pripadnike slovenske narodnosti.

Naj predstavi in oceni programe za ohranjanje narodne zavesti.

Naj načrtuje program za negovanje tradicij, ki je primeren zahtevam sodobnih časov.

B) VSEBINSKI SKLOPI

Vsebinske zahteve maturitetnega izpita na višji ravni vsebujejo tudi vsebinske zahteve maturitetnega izpita na srednji ravni.

1. Znanja o zgodovini

Teme	Raven izpita	
	Srednja raven	Visja raven
1.1 Poreklo porabskih Slovencev in njihov prihod v Karpatski bazen	<p>Temeljna znanja o poreklu porabskih Slovencev. Naselitev v 12. stoletju na zahodu takratne Madžarske, na območju med Rabo in Muro. Položaj in usoda porabskih Slovencev v družbi Kraljevine Madžarske.</p>	<p>Naselitev Slovencev v 6. stoletju na območju med Rabo in Dravo. Pribinov center oblasti v Spodnji Panoniji (847-861) - Zalavár. Vloga Cirila in Metoda pri izoblikovanju pismenosti ter abecede slovanskih narodov ter pri širitvi krščanske vere. Spremembe položaja Slovencev na Madžarskem v srednjem veku. Območje med Rabo in Muro je bilo od konca 11. stoletja madžarsko kraljevo posestvo. Upravno pod Železno županijo. Območje, kjer živijo Slovenci, so Madžari imenovali Tótság.</p>
1.2 Pomembnejše postaje porabskih Slovencev pri organiziranju svoje skupnosti	<p>Oblike družbenega življenja porabskih Slovencev in spreminjanja le-teh. Nastanek naselij v okolici Monoštra med 13. in 16. stoletjem. Poznavanje načina življenja in vrednostnega sistema slovenske skupnosti med spremembami zgodovine. Kmetovanje na majhnih kmetijah, bajtarji brez zemlje, sezonsko delo na madžarskih pristavah.</p>	<p>1183. ustanovitev opatije v Monoštru ter vloga dogodka pri nastanku porabskih vaseh Vpliv pripadnosti k dvema gospodoma (družina Batthyány in cerkev) na način življenja Slovencev, na oblikovanje njihovega narečja in socialni razvoj. Turški boji v porabskih vaseh. Poznavanje dogodkov povezanih z monoštrsko bitko iz leta 1664. Negativen vpliv nagodbe iz leta 1867 na slovensko narodnost, silne madžarizacije.</p>

<p>1.3 Zgodovina in sedanost narodne manjsine</p>	<p>Predstavitev okoliščin, v katerih je narodnost postala politični dejavnik. Posledice trianonskega sporazuma:</p> <p>Slovence, ki so ostali na Madžarskem, so poimenovali porabski Slovenci, območje, na katerem so živeli pa Porabje. Množično izseljevanje porabskih Slovencev v času velike gospodarske krize. Deportiranje družin na začetku 1950. let. Izseljevanje leta 1956.</p>	<p>1918: Prebujanje narodne zavesti Slovencev na Madžarskem. Mirovna konferenca v Parizu. Začetek samostojne zgodovinske poti porabskih Slovencev. Nepravilno poimenovanje pokrajine „Vendvidék” in prebivalstva „vendek” v madžarščini. Leta 1981 je Zeleznožupanijski svet s sklepom odpravil izraza „Vend-vidék” in „vendek”.</p>
<p>1.4 Zgodovina matične domovine in pomembni dogodki slovenske narodnosti na Madžarskem</p>	<p>Povezave med zgodovino matične domovine, predvsem Prekmurja, ki meji z območjem, kjer živijo Slovenci na Madžarskem in zgodovino Slovencev na Madžarskem. Kulturnozgodovinski pomen protestantizma: na začetku 18. stoletja so objavili prve prekmurske knjige (v prekmurskem knjižnem jeziku). Uporabljale so se do leta 1919 oziroma tudi v prvih desetletjih 20. stoletja. Njihov pomen pri ohranjanju narodne zavesti Slovencev na Madžarskem.</p>	<p>Cerkvena in kulturnozgodovinska vloga protestantizma. Pripadnost k Avstro-Ogrski monarhiji. Leto 1848 je bilo leto revolucije pri Slovencih. Osamosvojitvene težnje narodov. Program Zedinjene Slovenije. Težnje jugoslovanskih narodov po neodvisnosti. Razlogi za razpad Jugoslavije. Razglasitev slovenske samostojnosti. Vojna za Slovenijo. Republika Slovenija kot samostojna država Odnosi Republike Slovenije s Porabjem.</p>
<p>1.5 Zgodovina regionalnega razvoja slovenske narodnosti</p>	<p>Viri o zgodovini regionalnega razvoja slovenske narodnosti. Razvoj narodne zavesti med dvema vojnama (širitev knjig Mohorjeve družbe, seznanjanje s slovenskim knjižnim jezikom).</p>	<p>Pripadnost k Železni zupaniji (okraj Tótság). Po 1920 k okraju Monošter-Murska Sobota, kasneje pa k okraju Monoster. Nastanek ljudskih šol njihov vpliv na slovensko narodnost. Zgodovinski dogodki 20. stoletja, njihov vpliv na življenje slovenske narodnosti. Učinki razvoja industrije v Monoštru od konca 60. let 20. stoletja naprej in vpliv teh na</p>

		življenjske razmere pripadnikov slovenske narodnosti na Madžarskem.
--	--	---

2. Znanja o etnologiji

Teme	Raven izpita	
	Srednja raven	Visja raven
2.1. Materialna kultura, dediščina slovenske narodnosti	Materialna dediščina slovenske narodnosti, predstavitev nekaterih značilnih predmetov iz zornega kota njihove vrednosti pri skupnosti. Pomen muzeja v Monoštru s slovensko zbirko (Knjižnica in muzej Móra Ferenc), Kūharjeve spominske hiše na Gornjem Seniku in Muzejske vasi v Sombotelu.	Staro kmečko orodje, njihovo poimenovanje in uporaba. Lončarstvo, tkalstvo, delovni postopki, orodja in izdelki pridelovanja bučnega semena. Zimska opravila (ličkanje koruze, česanje perja, luščenje bučnic, pletenje, pletenje košar, izdelovanje papirnatih rož, itn.)
2.2. Običaji slovenske narodnosti	Običaji povezani z družino, lokalno skupnostjo, verskim življenjem. Običaji povezani s pomembnimi dogodki človeškega življenja: krst, poroka, pogreb. Koledarske šege: božič, novo leto, trije kralji, velika noč, binkosti. Ljudski običaji: pustni običaji, borovo gostovanje kot najbolj atraktiven običaj porabskih Slovencev. Možnosti ohranjanja tradicij v današnjem času: Tradicije preteklosti in sedanjosti v odvisnosti sprememb družbe.	Potek dneva v družini na začetku prejšnjega stoletja. Spomladanski običaji (proščenje ob binkoštih). Poročni običaji porabskih Slovencev do konca 1970-ih let. Kulinarična dediščina porabskih Slovencev: najbolj znane vsakdanje jedi, praznične jedi. Ohranjanje še živih običajev (dan svete Lucije, božični koledniki, novoletna, velikonočna, zimska opravila)
2.3. Mediji in negovanje tradicij	Prisotnost materialne dediščine in običajev, praznikov skupnosti v tisku in elektronskih medijih. Časopis Porabje, Slovenski koledar, Moja Slovenija - revija Slovencev v zamejstvu in po svetu.	Vloga medijev pri ohranjanju tradicionalnih vrednot slovenske narodnosti Prisotnost materialne dediščine in običajev, praznikov skupnosti v tisku in elektronskih medijih. Časopis Porabje, Slovenski koledar, Moja Slovenija - revija Slovencev v zamejstvu in po svetu.

	Slovenski radio Radio Monošter Narodnostna oddaja v madžarski televiziji Slovenski utrinki Vloga programov Mura-Raba TV.	Slovenski radio Radio Monošter Narodnostna oddaja v madžarski televiziji Slovenski utrinki Vloga programov Mura-Raba TV.
2.4 Vloga negovanja tradicij pri krepitvi pripadnosti posameznika k skupnosti	Narodopisna dediščina: družine, vasi, na podlagi starih družinskih slik, razgovora s starimi starši, starejšimi prebivalci porabskih vasic.	Avtotone narodne skupnosti na Madžarskem: 13 narodnosti Slovenci in druge narodne skupnosti (Nemci in Romi) v naselju. Sovplivi iz sožitja z Madžari. (gospodarski, jezikovni, kulturni). Jezikovne interference

3. Znanja o geografiji

Teme	Raven izpita	
	Srednja raven	Visja raven
3.1 Naselja slovenske narodnosti na Madžarskem	Za naselja Slovencev na Madžarskem je značilno: majhne vasi, ilovnati griči, velike gozdne površine, pašniki in travniki, kislata tla, skromni pridelki.	Razvoj naselij skozi stoletja
3.2 Vpliv naselbinskih in geografskih razmer na način življenja slovenske narodnosti	Vpliv naselbin na način življenja posameznika. Nizka zmožnost za vzdrževanje prebivalstva območja. Podložniški, kmečki način življenja. Bajtarji, sezonski delavci.	Pokrajina na periferiji vključena med meje (slovensko, avstrijsko), življenje ob meji, vplivi in posledice življenja v mejnem pasu na slovensko prebivalstvo; Vplivi reliefnih razmer. Naselja na južnih pobočjih. Gozdnata, nenaseljena severna pobočja. Slovenski vpliv na nastanek razpršenih naselij na zahodnem delu Madžarske.
3.3 Ekonomskogeografski vplivi na življenje slovenske narodnosti	Gospodarski stiki Slovencev na Madžarskem. Razvite gospodarske panoge v preteklosti.	Samostojno kmetovanje. Značilnost poljedelstva je oranje na sloge.

	<p>Sadjarstvo, žganjarstvo, pridelovanje bučnega olja, lončarstvo, tkalstvo.</p> <p>Živinoreja. Trgovanje s telečjim in svinjskim mesom z Avstrijo.</p> <p>Trgovanje z gobami, prodaja gozdnih plodov (smrekovi storži, šiške).</p> <p>Zadruga v 60., 70. letih 20. stoletja: živinoreja, nabiranje gozdnih sadežev, gozdno gospodarstvo.</p> <p>Zaposlovanje v monoštrskih tovarnah in obdelovanje domače zemlje kot dejavnik gospodarskega razvoja.</p> <p>Dva življenjska sloga povzročata spremembo načina življenja in imata vpliv na doživetje pripadnosti narodnostni skupnosti.</p>	<p>Leta 1907 načrt za izgradnjo železnice med Monoštrom in Mursko Soboto.</p> <p>Načrt se ni uresničil zaradi protesta lastnikov zemlje. (Isto se je ponovilo v 90. letih 20. stoletja.).</p> <p>Železnica bi gospodarski razvoj podprla, na neokrnjeno okolje bi pa povzročala slabe vplive.</p> <p>Gospodarske razmere - negativen vpliv na obstoj (odseljavanje mladih).</p>
3.4 Geografski položaj in perspektive za Slovence	<p>Modeli in alternative za slovensko narodnost.</p> <p>Dvojni učinek Narodnega parka Órség-Porabje: ovirani industrijski razvoj, podpora turizmu in pridelovanju ekološke hrane.</p>	<p>Projekti za razvoj Porabja - Razvojna agencija Slovenska krajina kot neprofitna organizacija;</p>

4. Družbena znanja

Teme	Raven izpita	
	Srednja raven	Visja raven
4.1 Socioloske značilnosti slovenske narodnosti	<p>Glavne značilnosti pripadnikov Slovencev na Madžarskem in značilnosti, ki določajo njihove odnose s skupnostjo: socialni položaj in problemi posameznikov, problematika pripadnosti narodnostni skupnosti, vloga družinske skupnosti ali sorodništva; vpliv družine na razvoj posameznika ter na obstoj narodne skupnosti.</p>	<p>Težke okoliščine za preživetje zaradi slabe kvalitete zemljišč.</p> <p>Težave pri zaposlovanju do sredine 60. let 20. stoletja in po spremembi sistema. Sezonsko v 20. stoletju.</p> <p>Delo na pristavah na Madžarskem in na velikih kmetijskih zadrugah.</p>

		Brezposelnost zaradi oviranega industrijskega razvoja. Nazadovanje kmetovanja zaradi težav pri odkupu pridelkov. Demografske spremembe: zmanjševanje števila prebivalcev, staranje prebivalstva in razlogi tega.
4.2 Zavest o pripadnosti k skupnosti in njene značilne oblike	Funkcije skupnosti. Stiki znotraj skupnosti. Funkcije, značilnosti organizacij, ki krepijo slovensko narodnost. Skupnosti in kulturna društva v današnjih slovenskih naseljih.	Projekti za sodelovanje med pobratenimi organizacijami.
4.3 Položaj posameznika v skupnosti slovenske narodnosti	Odkrivanje in predstavitev možnosti posameznika za doživljanje pripadnosti k slovenski skupnosti: negovanje in razvoj maternega jezika in kulture.	Značilne oblike vedenja pri zamenjavi identitete: ohranjanje maternega jezika, zavestno negovanje jezika, sodelovanje pri negovanju običajev in tradicij.

5. Znanja, povezana z jezikom slovenske narodnosti

Teme	Raven izpita	
	Srednja raven	Visja raven
5.1 Dejavniki, ki vplivajo na razvoj jezika slovenske narodnosti	Glavni dejavniki, ki so vplivali na jezik, na različice narečja Slovencev na Madžarskem: pripadnost k dvema zemljiškima gospodoma oziroma cerkvenima župnijama.	Zgodovinski in cerkvenozgodovinski razlogi za značilen razvoj narečja.
5.2 Vloga pogovornega jezika in jezikovnih različic	Vloga narečja pri ohranjanju identitete. Porabsko narečje kot različica prekmurskega slovenskega jezika. Števan Kūzmič pomemben prekmurski slovenski pisatelj, pedagog, prevajalec Biblije.	Dejavniki, ki vplivajo na uradni jezik, državni jezik in narečje: uporaba jezika v družini in zunaj nje. Slovenski jezik doma in v šoli. Možnosti uporabe jezika narodnosti. Možnosti učenja maternega jezika.

5.3 Značilnosti slovenskega jezika, ki ga govori slovenska narodnost	Predstavitev značilnosti jezikovnih različic v primerjavi z jezikom matičnega naroda: glavne značilnosti porabskega slovenskega narečja, ki ga sestavljata gornjeseniški in števanovski govor.	Najpomembnejše morfološke in sintaktične značilnosti lokalnega narečja.
5.4 Pisani jezikovni spomeniki slovenske narodnosti	Pisani spomeniki Slovencev na Madžarskem: ustvarjanje Jožefa Košiča. Delovanje Avgusta Pavla, Etnološko delo Alojza Dravca, Vendel Teleki: Borovo gostüvanje, Irena Pavlič: Podaraj, Slovenska hišna imena. Sodobni porabski ustvarjalci: Francek Mukič, Irena Barber, Karel Holec, Dušan Mukič. Književna dela ustvarjalcev, napisana v prekmurskem slovenskem narečju.	Predstavitev poljubno izbranega jezikovnega spomenika. Literarno in etnološko ustvarjanje Jožefa Košiča. Ustvarjanje pisatelja, etnologa in muzeologa Avgusta Pavla. Sedanje raziskave: Vilko Novak, Marija Kozar Mukič, Francek Mukič, Katarina Hirnök, Karel Krajczar. Sodobni porabski ustvarjalci: Francek Mukič, Irena Barber, Karel Holec, Dušan Mukič. Poznavanje oziroma analiza del.

6. Arhitektura slovenske narodnosti

Teme	Raven izpita	
	Srednja raven	Visja raven
6.1 Arhitektura slovenske narodnosti	Bivalno okolje Slovencev in zgradbe za družbene namene Slovencev na Madžarskem v preteklosti in danes. Pomembnejše zgradbe slovenskih naselij.	Oblika porabskih naselij. Dimska kuhinja Oprema stare kuhinje, stari kuhinjski predmeti, njihova uporaba in poimenovanje v narečju. Tradicionalna oprema sobe.
6.2 Stilne in funkcionalne značilnosti zgradb, ki jih uporabljajo Slovenci	Oblikovne in funkcionalne značilnosti arhitekture. Načrt starih kmečkih hiš.	Značilnosti porabske ljudske arhitekture.

	Razporeditev stanovanjske hiše in stranskih poslopij na parceli.	
6.3 Negovanje arhitekturne dediščine slovenske narodnosti na Madžarskem	Lesena hiša in gospodarska poslopja, ki predstavljajo stanovanjsko kulturo Slovencev na Madžarskem, v Etnološkem muzeju na prostem v Szombathelyu.	

7. Glasbena in plesna kultura slovenske narodnosti

Teme	Raven izpita	
	Srednja raven	Visja raven
7.1 Povezava med običaji, glasbeno in plesno kulturo Slovencev na Madžarskem	Značilnosti in tradicija petja, instrumentalne glasbe in plesa ter izvajanje teh danes v krogu Slovencev na Madžarskem.	Glasbena in plesna kultura kot sredstvo za razvijanje slovenske identitete.
7.2 Negovanje tradicij in glasbena kultura Slovencev na Madžarskem v sodobnem času	Negovanje tradicije in zagotavljanje zabave po zahtevah sodobnega časa.	Negovanje tradicij v 21. stoletju – oblikovanje predlogov.

8. Narodnostna pravna in družbena znanja

Teme	Raven izpita	
	Srednja raven	Visja raven
8.1 Pravni okviri narodnostne politike	Predstavitev nastajanja narodnostne zakonodaje v preteklih 50. letih, vplivi in analiza le-te. Vloga varuha temeljnih človekovih pravic oziroma namestnika varuha za pravice narodnostnih skupnosti na Madžarskem.	Narodnostna zakonodaja, analiza njenega vpliva na življenje porabskih Slovencev.
8.2 Temelji in praksa narodnostnega samoupravljanja	Delovanje slovenskih lokalnih narodnostnih samouprav in državne samouprave.	Predstavitev volilnega sistema narodnostnih samouprav.
8.3 Vloga slovenskih samouprav, društev pri ohranjanju slovenske identitete	Predstavitev programov za ohranjanje in posredovanje za prihodnost slovenske identitete, kulture in jezika - prireditve lokalnih samouprav in Državne slovenske samouprave, Zveze Slovencev na Madžarskem.	Ocena programov za ohranjanje in posredovanje za prihodnost slovenske identitete, kulture in jezika - prireditve lokalnih samouprav in Državne slovenske samouprave, Zveze Slovencev na Madžarskem.

8.4 Vloga zagovornika Slovencev v madžarskem parlamentu	Vloga pri povezovanju in posredovanju med gospodarstvom in kulturo dveh držav.	
---	--	--

C) OPIS IZPITA

Deli izpita

Srednja raven		Višja raven	
Pisni izpit	Ustni izpit	Pisni izpit	Ustni izpit
projekt	15 minut	180 minut	20 minut
80 točk	70 točk	100 točk	50 točk

Dovoljeni pripomočki na izpitu

	Srednja raven		Višja raven	
	Pisni izpit	Ustni izpit	Pisni izpit	Ustni izpit
Kandidat zagotavlja	NI	NI	Enojezični slovar	NI
Zagotavlja ustanova, ki izpit organizira	NI	Pripomočki, ki so povezani z nalogami (slikovni, tiskani oziroma elektronski nosilci znanja)	NI	Pripomočki, ki so povezani z nalogami (slikovni, tiskani oziroma elektronski nosilci znanja)

Za javnost

	Srednja raven		Višja raven	
	Pisni izpit	Ustni izpit	Pisni izpit	Ustni izpit
Gradivo	navodila za popravljanje in ocenjevanje projektnega dela	naslovi vprašanj	NI	naslovi vprašanj
Rok	vsaj šestdeset dni pred majskim-junijskim izpitnim obdobjem	vsaj šestdeset dni pred majskim-junijskim izpitnim obdobjem	NI	vsaj šestdeset dni pred majskim-junijskim izpitnim obdobjem

Odgovoren	Ustanova, ki je odgovorna za pripravo izpitnih gradiv
-----------	---

IZPIT NA SREDNJI RAVNI

Pisni izpit	Ustni izpit	
(projekt)	15 minut	
Samostojna obdelava neke teme med šolskim letom	Zagovor projektne delo	Obrazložitev ene teme
80 točk	20 točk	50 točk

Pisni izpit

Projekt nadomešča pisni izpit.

Tema projekta se lahko izbere iz katerekoli od osmih vsebinskih sklopov, ki so jih obravnavali med študijem (glej Podrobne zahteve), maturant jo zagovarja na ustnem izpitu.

Zahteve, ki jih mora projektno delo izpolnjevati

Projektno delo naj obsega 10-20 strani, od česa mora biti dolžina besedila 5 strani, brez ponazoritev, z velikostjo črk 12 pt., razmik med vrsticami 1,5. Opis projekta mora vsebovati faze dela: utemeljitev izbire teme, hipoteze oz. cilje, bibliografijo, strokovno literaturo, opis raziskovalnega dela, vsebinsko izdelavo teme, sklep in osebna doživetja. Projektno delo je od izbire teme do nastanka dokončne oblike samostojno delo. Kandidat lahko ob pripravi projektne delo prosi pomoč strokovnega svetovalca. Če kandidat že nima status dijaka in prosi pomoč strokovnega mentorja, potem si ga poskrbi sam. Strokovni mentor kandidata, ki ima status dijaka, je lahko tudi njegov profesor. Kandidat najkasneje do začetka pisnega izpitnega roka odda svoje projektno delo.

Kandidat za predstavitev projektne delo pripravi gradivo za ponazoritev ali kratek povzetek, ki ga bo uporabil pri ustnem izpitu ob zagovoru projekta.

Ocenjevanje projektne delo

Projektno delo se lahko oceni s 80 točkami. Delo se ocenjuje z upoštevanjem centralnih navodil za popraviljanje in ocenjevanje, ki vsebujejo naslednje splošne ocenjevalne kriterije.

I. Vsebina

a) kompleksnost, večsplatno približevanje k temi	30 točk
b) približevanje teme s strani novosti	10 točk

c) navedba bibliografije in strokovne literature	5 točk
--	--------

II. Priprava projekta

a) opis projektnih faz	5 točk
b) opis samostojnega raziskovalnega dela	15 točk

III. Oblika

a) jezikovno oblikovanje	8 točk
b) struktura, kvaliteta končnega izdelka	7 točk

V primeru, če je besedilo znatno krajše od minimalnega besedila (manj kot štiri strani) se projektno delo ne oceni.

Ustni izpit

Vsebinske in oblikovne značilnosti seznama vprašanj za ustni izpit

Kandidat v petih minutah predstavi svoje projektno delo. Za predstavitev prinese s sabo vnaprej pripravljeno gradivo za ponazoritev ali kratek povzetek projekta. Potem ima na razpolago 10 minut za obrazložitev vprašanja.

Seznam vprašanj sestoji iz 20-ih vprašanj, sestavljenih iz štirih obveznih sklopov znanj (Znanja iz zgodovine, Narodnostna pravna in družbena znanja, Znanja iz etnologije, Znanja o jeziku slovenske narodnosti). Vprašanja morajo pokriti vse štiri sklope znanj. Vsako posamezno vprašanje mora vsebovati tudi vir, ki se nanaša na vsebino teme, analiza le-tega je prav tako del izpita.

Ocenjevanje

Ustni del izpita se lahko oceni maksimalno s 70 točkami. Znotraj tega se lahko projekt oceni z 20 točkami, za predstavitev teme lahko kandidat dobi 50 točk. Vrednotenje izpita poteka z upoštevanjem centralnih navodil za popravljanje in ocenjevanje, ki vsebujejo naslednje splošne ocenjevalne kriterije.

Predstavitev projekta – skupaj 20 točk	
– jednat povzetek projekta	7 točk
– prezentacijska tehnika, način predstavitve	5 točk
– jezikovna oblikovanost	5 točk
– ponazoritev	3 točke
Ocenjevanje ustnega vprašanja – skupaj 50 točk	
– vsebina	25 točk

– analiza virov	10 točk
– jezikovna oblikovanost	10 točk
– struktura, zgradba odgovora	5 točk

IZPIT NA VIŠJI RAVNI

Pisni izpit	Ustni izpit	
180 minut	20 minut	
Esej	Obrazložitev vprašanja	
	A) podvprašanje	B) podvprašanje
100 točk	25 točk	25 točk
	50 točk	

Pisni izpit

Vsebinske in oblikovne značilnosti pisne naloge

Na višji ravni mora maturant na pisnem izpitu napisati esej (600-700 besed) po centralno sestavljenih nalogah (izbira lahko med tremi naslovi). Pisni del izpita temelji na podrobnih izpitnih zahtevah. Pisni izpit vsebuje nalogo iz 8 sklopov znanj, ki temelji na virih (glej Podrobne zahteve), v zvezi s temi kandidat predstavi posamezno temo in jo podpre z lastnim mnenjem, reagira na vire, podane v nalogi.

Ocenjevanje

Celotna naloga se lahko oceni maksimalno s 100 točkami. Točkovne smernice vsebujejo centralna navodila za popraviljanje in ocenjevanje nalog pisnega dela izpita.

Ustni izpit

Vsebinske in oblikovne značilnosti seznama vprašanj za ustni izpit

Za ustni izpit se centralno pripravi 10 izpitnih listkov. Vsako vprašanje sestoji iz dveh podvprašanj. Podvprašanje „A” kandidat potegne iz vsebinskih sklopov Znanja iz zgodovine in Narodnostna pravna in družbena znanja, podvprašanje „B” pa potegne iz vsebinskih sklopov Znanja iz etnologije, Znanja o jeziku slovenske narodnosti. Sorazmerje znotraj posameznih seznamov vprašanj ni 50-50%, določeni vsebinski sklopi lahko dobijo večji poudarek. Kandidat ima na razpolago dvakrat 10 minut, da razloži določene teme pri dveh nalogah.

Ocenjevanje

Ustni del izpita se lahko maksimalno oceni s 50 točkami. Obe podvprašanji lahko ocenimo z 25-25 točkami. Vrednotenje izpita poteka z upoštevanjem centralnih navodil za popravljanje in ocenjevanje, ki vsebujejo naslednje splošne ocenjevalne kriterije.

1. Podvprašanje „A”

– vsebina	15 točk
– struktura, zgradba odgovora	5 točk
– jezikovna oblikovanost	5 točk

2. Podvprašanje „B”

– vsebina	15 točk
– struktura, zgradba odgovora	5 točk
– jezikovna oblikovanost	5 točk